

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2018 m. gegužės 29 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Žudomų gyvūnų gerovės apsauga – Tam tikri skerdimo metodai, būtini religinėms apeigoms atlikti – musulmonų Aukos šventė – Reglamentas (EB) Nr. 1099/2009 – 2 straipsnio k punktas – 4 straipsnio 4 dalis – Įpareigojimas ritualinį skerdimą atlikti Reglamento (EB) Nr. 853/2004 reikalavimus atitinkančioje skerdykloje – Galiojimas – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 10 straipsnis – Religijos laisvė – SESV 13 straipsnis – Nacionalinių papročių, susijusių su religinėmis apeigomis, gerbimas“

Byloje C-426/16

dėl *Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel* (Briuselio pirmosios instancijos teismas, kurio darbo kalba – nyderlandų, Belgija) 2016 m. liepos 25 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2016 m. rugpjūčio 1 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen VZW ir kt.

prieš

Vlaams Gewest,

dalyvaujant

Global Action in the Interest of Animals (GAIA) VZW,

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotojas A. Tizzano (pranešėjas), kolegijų pirmininkai R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič, J. Malenovský, E. Levits, teisėjai E. Juhász, A. Borg Barthet, C. Lycourgos, M. Vilaras ir E. Regan,

generalinis advokatas N. Wahl,

posėdžio sekretorė M. Ferreira, vyriausioji administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2017 m. rugsėjo 18 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen VZW ir kt.*, atstovaujama advokato J. Roets,
- *Vlaams Gewest*, atstovaujama advokatų J.-F. De Bock ir V. De Schepper,

* Proceso kalba: nyderlandų.

- *Global Action in the Interest of Animals (GAIA) VZW*, atstovaujamos advokatų A. Godfroid ir Y. Bayens,
- Estijos vyriausybės, atstovaujamos, N. Grünberg,
- Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos M. Bulterman ir B. Koopman,
- Jungtinės Karalystės vyriausybės, atstovaujamos G. Brown, padedamos baristerio A. Bates,
- Europos Sąjungos Tarybos, atstovaujamos E. Karlsson, S. Boelaert ir V. Piessevaux,
- Europos Komisijos, atstovaujamos A. Bouquet, H. Krämer ir B. Eggers,

susipažinęs su 2017 m. lapkričio 30 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2009 m. rugsėjo 24 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1099/2009 dėl žudomų gyvūnų apsaugos (OL L 303, 2009, p. 1) 4 straipsnio 4 dalies, siejamos su šio reglamento 2 straipsnio k punktu, galiojimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Vlaams Gewest* (Flandrijos regionas, Belgija) veikiančių įvairių musulmonų asociacijų ir mečečių skėtinių organizacijų ginčą su šiuo regionu dėl *Vlaamse minister van Mobiliteit, Openbare Literatuur Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn* (Flandrijos judumo, viešųjų darbų, Flandrijos periferijos, turizmo ir gyvūnų gerovės ministras, toliau – Flandrijos regiono ministras) sprendimo per musulmonų Aukos šventę nuo 2015 m. nebeleisti ritualinio gyvūnų skerdimo be apsvaiginimo laikinose skerdimo vietose, įsteigtose Flandrijos regiono savivaldybėse.

Sąjungos teisė

Reglamentas Nr. 853/2004

- 3 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 853/2004, nustatančio konkrečius gyvūninės kilmės maisto produktų higienos reikalavimus (OL L 139, 2004, p. 55; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 3 sk., 45 t., p. 14), 18 konstatuojamojoje dalyje nustatyta:

„(18) Tikslinga šiame reglamente nustatytus konstrukcijos ir higienos reikalavimus taikyti visų tipų įmonėms, įskaitant mažas įmones ir mobiliąsias skerdyklas.“

- 4 Šio reglamento 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Maisto tvarkymo subjektai [Europos Sąjungoje] pagamintus gyvūninės kilmės produktus pateikia į rinką tik tada, jeigu tie produktai buvo paruošti ir sutvarkyti tik įmonėse:

- a) atitinkančiose reikalavimus, nustatytus [2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos] reglamento (EB) Nr. 852/2004 [dėl maisto produktų higienos (OL L 139, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 34 t., p. 319)], šio reglamento II ir III priedų ir kitus atitinkamus maisto įstatymo reikalavimus [ir kitus maisto produktams taikomus reikalavimus];

ir

b) kompetentingos institucijos užregistruotose arba, jeigu numatyta 2 dalyje, patvirtintose.“

Reglamentas Nr. 1099/2009

5 Reglamente Nr. 1099/2009 nustatytos skerdžiamų ar žudomų gyvūnų gerovės apsaugos Sąjungoje bendros visoms valstybėms narėms taisyklės.

6 Šio reglamento 4, 8, 15, 18, 43 ir 44 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„(4) Gyvūnų gerovė – tai [Sąjungos] vertybė, įtvirtinta Europos bendrijos steigimo sutarties protokolu Nr. 33 dėl gyvūnų apsaugos ir gerovės (toliau – Protokolas Nr. 33). Skerdžiamų ar žudomų gyvūnų apsauga – visuomenei svarbus klausimas, turintis įtakos vartotojų požiūriui į žemės ūkio produktus. Be to, geresnė skerdžiamų gyvūnų apsauga padeda užtikrinti geresnę mėsos kokybę ir netiesiogiai daro teigiamą poveikį darbuotojų saugai skerdyklose.

<...>

(8) <...> [S]kerdykloms taikomi Bendrijos maisto saugos teisės aktai buvo gerokai iš dalies pakeisti priėmus [2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 852/2004 dėl maisto produktų higienos (OL L 139, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 34 t., p. 319)] ir [Reglamentą Nr. 853/2004]. Šiuose reglamentuose pabrėžiama maisto sektoriaus ūkio subjektų atsakomybė užtikrinti maisto saugą. Be to, skerdyklose atliekama patikrinimo prieš patvirtinimą procedūra – kompetentingos institucijos patikrina skerdyklų konstrukciją, išplanavimą ir įrangą, siekdamas užtikrinti, kad jie atitiktų taikytinas technines maisto saugos taisykles. Skerdyklose, jas statant ir projektuojant, taip pat renkantis jose naudojamą įrangą, turėtų būti labiau atsižvelgiama į gyvūnų gerovės aspektus.

<...>

(15) Protokole Nr. 33 taip pat pabrėžiama, kad formuojant ir įgyvendinant įvairių sričių, *inter alia*, žemės ūkio ir vidaus rinkos [Sąjungos] politiką reikia laikytis teisinių ar administracinių valstybių narių nuostatų ir tradicijų, visų pirma susijusių su religinėmis apeigomis, kultūros tradicijomis ir regionų paveldu. Todėl tikslinga netaikyti šio reglamento kultūros renginiams, jei gyvūnų gerovės reikalavimų laikymasis turėtų neigiamos įtakos pačiai renginio esmei.

<...>

(18) [1993 m. gruodžio 22 d. Tarybos] direktyva 93/119/EB [dėl gyvūnų apsaugos juos skerdžiant arba užmušant (OL L 340, 1993, p. 21; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 3 sk., 15 t., p. 421)] nustatyta leidžianti nukrypti nuostata dėl skerdžiamų gyvūnų svaiginimo skerdyklose atliekant religines apeigas. Kadangi [Sąjungos teisės] nuostatos, taikomos gyvūnų skerdimui atliekant religines apeigas, buvo skirtingai perkeltos į nacionalinę teisę, atsižvelgiant į skirtingas valstybių narių aplinkybes ir tai, kad nacionalinėse taisyklėse numatyti platesnio masto klausimai nei numatytieji šiame reglamente, svarbu išlaikyti leidžiančią nukrypti nuostatą dėl gyvūnų svaiginimo prieš skerdimą, tačiau užtikrinant tam tikro lygio kiekvienos valstybės narės subsidiarumą. Todėl šiame reglamente paisoma religijos pasirinkimo laisvės ir teisės išpažinti savo religiją ar tikėjimą laikant pamaldas, mokant tikėjimo, jį praktikuojant ar atliekant apeigas, kaip nustatyta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 10 straipsnyje.

<...>

- (43) Skerdžiant neapsvaigintus gyvūnus reikia tiksliai perpjauti jiems gerklę aštriu peiliu, kad gyvūnai kuo mažiau kentėtų. Be to, mechanškai nesuvaržytiems gyvūnams po to, kai jiems perpjaunama gerklė, gali būti lėčiau nuleidžiamas kraujas ir todėl gali būti prailginamos nebūtinės kančios. Galvijai, avys ir ožkos yra rūšys, kurioms daugiausia taikoma tokia skerdimo procedūra. Todėl atrajotojai, kurie skerdžiami neapsvaiginti, turėtų būti suvaržyti atskirai ir mechaniniu būdu.
- (44) Gyvūnų paruošimo ir suvaržymo skerdyklose priemonių srityje nuolat vyksta mokslo ir technikos pažanga. Todėl svarbu įgalinti Komisiją iš dalies keisti reikalavimus, taikomus gyvūnų paruošimui ir suvaržymui prieš skerdimą, užtikrinant vienodą ir patikimą gyvūnų apsaugą.

<...>

- 7 Reglamento Nr. 1099/2009 1 straipsnio „Dalykas ir taikymo sritis“ 3 dalyje numatyta:

„Šis reglamentas netaikomas:

- a) kai gyvūnai žudomi:

<...>

- iii) per kultūros ar sporto renginius;

<...>

- 8 Šio reglamento 2 straipsnis „Sąvokos“ suformuluotas taip:

„Šio reglamento tikslais taikomos šios sąvokos:

<...>

- f) svaiginimas – tyčinis veiksmas, dėl kurio gyvūnas praranda sąmonę ir jautrumą, bet nepatiria skausmo, taip pat staigią mirtį sukeliantis veiksmas;

- g) religinės apeigos – su gyvūnų skerdimu susiję veiksmai, vykdomi laikantis religinių papročių;

<...>

- k) skerdykla – įmonė, kurioje skerdžiami sausumos gyvūnai ir kuriai taikomas Reglamentas <...> Nr. 853/2004;

<...>

- 9 Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnyje „Svaiginimo metodai“ nurodyta:

„1. Gyvūnai žudomi tik apsvaiginus taikant I priede nurodytus metodus ir laikantis tame priede išdėstytų specialių reikalavimų dėl tų metodų. Gyvūnas išlaikomas be sąmonės ir nejautrus iki mirties.

<...>

4. Gyvūnų, kuriems taikomi tam tikri skerdimo metodai, būtini religinėms apeigoms atlikti, atveju 1 dalies reikalavimai netaikomi, jeigu skerdimas atliekamas skerdykloje.“

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

- 10 Kaip matyti iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos, musulmonų Aukos šventė (toliau – Aukos šventė) švenčiama kasmet ir trunka tris dienas; taip praktikuojantys musulmonai laikosi konkretaus religinio priesako.
- 11 Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad daugelis praktikuojančių Belgijos musulmonų laiko savo religine pareiga geriausia pirmąją šios šventės dieną paskersti arba duoti paskersti kokį nors gyvūną, kurio vieną mėsos dalį paskui vartoja šeima, o kita dalis išdalijama neturtingiesiems, kaimynams ir tolimesniems giminaičiams.
- 12 Dauguma Belgijos musulmonų sutartinai laikosi šios valstybės narės musulmonų aukščiausiojo komiteto Teologų tarybos išreikšto požiūrio, kad ritualinis skerdimas turi būti atliekamas be apsvaiginimo ir atsižvelgiant į kitus reikalavimus, nustatytus su šiuo skerdimu susijusioms apeigoms (toliau – ritualinis skerdimas) atlikti.
- 13 Įgyvendinant 1986 m. rugpjūčio 14 d. Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 16 straipsnio 2 dalį (*Belgisch Staatsblad*, 1986 m. gruodžio 3 d., p. 16382), 1988 m. vasario 11 d. Karaliaus nutarime dėl tam tikrų skerdimų, būtinų religinėms apeigoms atlikti (*Belgisch Staatsblad*, 1988 m. kovo 1 d., p. 2888), buvo numatyta, kad Belgijoje gyvulių skerdimai, būtini religinėms apeigoms atlikti, gali būti atliekami tik tai tinkamose skerdyklose (toliau – patvirtintos skerdyklos) arba „žemės ūkio ministro pasitarus su visuomenės sveikatos apsaugos ministru patvirtintose skerdimo vietose“ (toliau – laikinos skerdimo vietos).
- 14 Remdamasis šiais teisės aktais Belgijos federalinis ministras nuo 1998 m. kiekvienais metais išduoda leidimus laikinoms skerdimo vietoms, kuriose, neskaitant skerdyklų, per Aukos šventę galima atlikti ritualinius skerdimus, taip padidinant pajėgumą, kurio nepakanka patvirtintose skerdyklose dėl tokiomis laikotarpiais padidėjusios paklausos.
- 15 Federalinė viešoji visuomenės sveikatos, mitybos grandinės saugumo ir aplinkos apsaugos tarnyba, išklausiusi musulmonų bendruomenę, iki 2013 m. kelis kartus paskelbė su musulmonų Aukos šventės organizavimu susijusį „vadovą“ su išsamiomis rekomendacijomis dėl laikinų skerdimo vietų steigimo ir eksploatavimo.
- 16 Įvykus Šeštajai valstybės reformai, nuo 2014 m. liepos 1 d. su gyvūnų gerove susiję įgaliojimai buvo perduoti regionams. Taigi dėl 2014 m. Aukos šventės organizavimo Flandrijos regiono teritorijoje šis regionas savo ruožtu priėmė į 2013 m. federacijos lygiu paskelbtą vadovą panašų vadovą, kuriame buvo nurodyta, kad galima įsteigti laikinas skerdimo vietas gavus atskirą kompetentingo ministro leidimą nustatytam laikotarpiui, su sąlyga, kad būtų konstatuota, jog per protingą atstumą esančiose patvirtintose skerdyklose nepakanka pajėgumo ir jei laikomasi įvairių sąlygų, susijusių su įranga ir veiklos išipareigojimais.
- 17 Vis dėlto 2014 m. rugsėjo 12 d. Flandrijos regiono ministras pranešė, kad nuo 2015 m. nebeišduos leidimų dėl laikinų skerdimo vietų, kuriose per Aukos šventę būtų galima atlikti ritualinius skerdimus, nes tokie leidimai prieštarauja Reglamento Nr. 1099/2009 nuostatoms, konkrečiai – šio reglamento 4 straipsnio 4 dalyje, siejamoje su jo 2 straipsnio k punktu, įtvirtintai taisyklei, pagal kurią gyvūnų, kuriems taikomi tam tikri skerdimo metodai, būtini religinėms apeigoms atlikti, skerdimas be apsvaiginimo gali būti atliekamas tik Reglamento Nr. 853/2004 reikalavimus atitinkančiose skerdyklose.
- 18 2015 m. birželio 4 d. minėtas ministras išsiuntė Flandrijos miestų ir savivaldybių burmistrams aplinkraščių (toliau – ginčijamas aplinkraščių), jame pranešė, kad nuo 2015 m. visi gyvūnų skerdimai be apsvaiginimo, įskaitant ritualinius skerdimus per Aukos šventę, turi būti atliekami tik patvirtintose skerdyklose, atitinkančiose Reglamento Nr. 853/2004 reikalavimus.

- 19 Flandrijos regiono ministras pirmiausia rėmėsi 2015 m. liepos 30 d. Europos Komisijos Sveikatos ir maisto saugos generalinio direktorato (GD) dokumentu „2014 m. lapkričio 24 d.–gruodžio 3 d. Belgijoje atliktas auditas, siekiant įvertinti su gyvūnų gerove juos skerdžiant susijusius patikrinimus ir susijusius veiksmus“ (DG(SANTE) 2014-7059 – RM). Šiame dokumente nurodyta, kad „gyvūnų žudymas jų neapsvaiginus, skirtas religinėms apeigoms atlikti ir atliekamas ne skerdykloje, neatitinka [Reglamento Nr. 1099/2009]“.
- 20 Šiomis aplinkybėmis ieškovai pagrindinėje byloje 2016 m. vasario 5 d. pareiškė ieškinį Flandrijos regionui *Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel* (Briuselio pirmosios instancijos teismas, kurio darbo kalba – nyderlandų, Belgija).
- 21 Visų pirma ieškovai ginčija tai, kad Reglamentas Nr. 1099/2009 taikomas ritualiniam skerdimui, nes pagal jo 1 straipsnio 3 dalies a punkto iii papunktį jis netaikomas gyvūnų skerdimui „per kultūros ar sporto renginius“. Subsidiariai šie ieškovai ginčija Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalyje, siejamoje su jo 2 straipsnio k punktu, įtvirtintos taisyklės galiojimą, nes, pirma, ja pažeidžiama religijos laisvė, saugoma pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 10 straipsnį ir pagal 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 9 straipsnį, ir, antra, ja nepaisoma Belgijos papročių, susijusių su religinėmis apeigomis, atliekamomis per Aukos šventę, kurie saugomi pagal SESV 13 straipsnį.
- 22 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pirmiausia pažymi, kad ritualinis skerdimas per Aukos šventę patenka į Reglamento Nr. 1099/2009 taikymo sritį, nes šią praktiką apima sąvoka „religinės apeigos“, kaip ji suprantama pagal jo 2 straipsnio g punktą, todėl jai taikoma ir šio reglamento 4 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta norma.
- 23 Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad įgyvendinant normą, įtvirtintą Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalyje, siejamoje su jo 2 straipsnio k punktu, ginčijamu aplinkraščiu ribojama religijos laisvė ir pažeidžiami Belgijos papročiai, susiję su religinėmis apeigomis. Iš tiesų šiame aplinkraštyje praktikuojantys musulmonai įpareigojami ritualinį skerdimą per Aukos šventę atlikti patvirtintose skerdyklose, atitinkančiose Reglamente Nr. 853/2004 numatytus techninius statybos, išdėstymo ir įrangos reikalavimus. Tačiau Flandrijos regiono teritorijoje šiuos reikalavimus atitinkančių skerdyklų nepakanka, kad būtų patenkinta bendrai per Aukos šventę išauganti chalalinės mėsos paklausa. Taigi pareiga atlikti ritualinį skerdimą patvirtintose skerdyklose daugeliui praktikuojančių musulmonų kliudytų atlikti jų religinę pareigą pirmąją Aukos šventės dieną paskersti arba duoti paskersti kokį nors gyvūną laikantis religinių apeigų.
- 24 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teigimu, toks apribojimas nėra nei tinkamas, nei proporcingas, atsižvelgiant į juo siekiamą teisėtą tikslą apsaugoti gyvūnų gerovę ir visuomenės sveikatą. Pirma, laikinos skerdimo vietos, patvirtintos nuo 1998 m. iki 2014 m., pakankamai užtikrina visuomenės sveikatą ir tai, kad bus išvengta gyvūnų kančių. Antra, šių laikinų skerdimo vietų pertvarkymas į skerdyklas, atitinkančias Reglamente Nr. 853/2004 numatytus techninius statybos, išdėstymo ir įrangos reikalavimus, pareikalautų didelių piniginių investicijų, kurios būtų neproporcingos, atsižvelgiant į jose atliekamo ritualinio skerdimo laikinąjį pobūdį.
- 25 Atsižvelgdamas į išdėstytus svarstymus, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi abejonių dėl Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalies, siejamos su jo 2 straipsnio k punktu, galiojimo.

- 26 Šiomis aplinkybėmis *Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel* (Briuselio pirmosios instancijos teismas, kurio darbo kalba – nyderlandų) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar [Reglamento Nr. 1099/2009] 4 straipsnio 4 dalis, aiškinama atsižvelgiant į šio reglamento 2 straipsnio k punktą, negalioja, nes pažeidžia [EŽTK] 9 straipsnį, [Chartijos] 10 straipsnį ir (arba) [SESV] 13 straipsnį dėl to, kad joje nustatyta, jog gyvūnai, kuriems taikomi tam tikri skerdimo metodai, būtini religinėms apeigoms atlikti, gali būti skerdžiami tik skerdykloje, kuri patenka į [Reglamento Nr. 853/2004] taikymo sritį, nors Flandrijos regione tokiose skerdyklose nėra pakankamai pajėgumo, kad būtų patenkinta dėl kasmetinės <...> Aukos šventės atsirandanti atliekant religines apeigas be apsvaiginimo paskerstų gyvūnų paklausa, be to, išlaidos, susijusios su valdžios institucijų patvirtintų ir kontroliuojamų laikinų skerdimo vietų pavertimu skerdyklomis, patenkančiomis į [Reglamento Nr. 853/2004] taikymo sritį, atrodo nepagrįstos siekiant nustatytų gyvūnų gerovės ir visuomenės sveikatos apsaugos tikslų ir jiems neproporcingos?“

Dėl prejudicinio klausimo

Dėl priimtimumo

- 27 Flandrijos regionas, Nyderlandų ir Jungtinės Karalystės vyriausybės, Europos Sąjungos Taryba ir Komisija tvirtina, kad prejudicinis klausimas nepriimtinas.
- 28 Viena vertus, Flandrijos regionas ir Jungtinės Karalystės vyriausybė ginčija šio klausimo reikšmingumą dėl jo formuluotės. Jie tvirtina, kad bet koks galimas teisės į religijos laisvę ribojimas prireikus gali kilti tik iš Reglamento Nr. 853/2004, nes šiame reglamente nustatytos skerdyklų patvirtinimo sąlygos, kuriomis ginčijamame aplinkraštyje reikalaujama atlikti ritualinį skerdimą per Aukos šventę. Todėl šis klausimas nesusijęs su ginču pagrindinėje byloje tiek, kiek jis pateiktas dėl Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalies, siejamos su jo 2 straipsnio k punktu, o ne dėl Reglamento Nr. 853/2004 galiojimo.
- 29 Kita vertus, Flandrijos regionas, Nyderlandų ir Jungtinės Karalystės vyriausybės, taip pat Taryba ir Komisija abejoja dėl prejudicinio klausimo naudingumo. Visų pirma jie tvirtina, kad šis klausimas grindžiamas faktinėmis aplinkybėmis, kurios nesusijusios su Reglamentu Nr. 1099/2009, todėl negali paveikti jo galiojimo. Iš tiesų pagrindinėje byloje problema kyla tik dėl to, kad Flandrijos regione esančių patvirtintų skerdyklų pajėgumų nepakanka paklausai per Aukos šventę patenkinti, ir dėl to, kad reikia didelių piniginių investicijų, norint laikinas skerdimo vietas paversti skerdyklomis, atitinkančiomis Reglamento Nr. 853/2004 reikalavimus.
- 30 Šiuo klausimu pirmiausia primintina, jog tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, atsakingas už sprendimo priėmimą, atsižvelgdamas į konkrečios bylos aplinkybes, turi įvertinti, ar reikia pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kad galėtų priimti savo sprendimą, ir kokia Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų svarba. Todėl, kai pateikti klausimai susiję su Sąjungos teisės nuostatos išaiškinimu arba galiojimu, Teisingumo Teismas iš principo privalo priimti sprendimą (2015 m. birželio 16 d. Sprendimo *Gauweiler ir kt.*, C-62/14, EU:C:2015:400, 24 punktas ir 2016 m. gegužės 4 d. Sprendimo *Pillbox 38*, C-477/14, EU:C:2016:324, 15 punktas).
- 31 Darytina išvada, kad su Sąjungos teise susijusiems prejudiciniams klausimams taikoma svarbumo prezumpcija. Teisingumo Teismas gali atmesti nacionalinio teismo pateiktą prašymą priimti prejudicinį sprendimą tik tuomet, kai akivaizdu, jog prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas nesusijęs su pagrindinės bylos aplinkybėmis arba dalyku, kai problema hipotetinė arba kai Teisingumo Teismas neturi faktinės arba teisinės informacijos, būtinos naudingai atsakyti į jam pateiktus klausimus (2015 m. birželio 16 d. Sprendimo *Gauweiler ir kt.*, C-62/14, EU:C:2015:400, 25 punktas).

- 32 Nagrinėjamu atveju, kalbant, pirma, apie argumentą, grindžiamą pateikto klausimo nesvarbumu sprendimui pagrindinėje byloje priimti, pažymėtina, kad iš tiesų skerdyklų patvirtinimo sąlygos, kurias pagal ginčijamą aplinkraštį nuo 2015 m. turi atitikti per Aukos šventę atliekamas ritualinis skerdimas, nustatytos Reglamente Nr. 853/2004. Vis dėlto iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos aiškiai matyti, kad šis aplinkraštis priimtas konkrečiai remiantis Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalyje, siejamoje su jo 2 straipsnio k punktu, numatyta taisykle, pagal kurią ritualinis skerdimas turi būti atliekamas patvirtintose skerdyklose, atitinkančiose Reglamente Nr. 853/2004 nustatytus techninius reikalavimus.
- 33 Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo klausimas, kiek jis pateiktas dėl Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalies, siejamos su jo 2 straipsnio k punktu, galiojimo, akivaizdžiai susijęs su pagrindinės bylos aplinkybėmis ir dalyku, taigi yra svarbus sprendimui šioje byloje priimti.
- 34 Antra, dėl argumento, kad šis klausimas nenaudingas, nes grindžiamas faktinėmis aplinkybėmis, nesusijusiomis su galimu Reglamento Nr. 1099/2009 negaliojimu, reikia pažymėti, kad, kaip generalinis advokatas pažymėjo savo išvados 39–42 punktuose, ši argumentą reikia analizuoti nagrinėjant šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą iš esmės.
- 35 Iš tiesų šiuo argumentu siekiama ginčyti pačią galimybę pripažinti, kad Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalyje, siejamoje su jo 2 straipsnio k punktu, įtvirtinta taisyklė negalioja atsižvelgiant į Sąjungos pirminę teisę, konkrečiai į Chartijos ir SESV nuostatas; juo tvirtinama, kad šioje taisyklėje numatytas įpareigojimas atlikti ritualinius skerdimus patvirtintose skerdyklose savaime negali būti religijos laisvės ir nacionalinių papročių, susijusių su religinėmis apeigomis, ribojimas.
- 36 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad pateiktas klausimas yra priimtinas.

Dėl esmės

- 37 Savo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo Teisingumo Teismo išnagrinėti Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalies, siejamos su jo 2 straipsnio k punktu, galiojimą atsižvelgiant į Chartijos 10 straipsnį, EŽTK 9 straipsnį ir SESV 13 straipsnį, kiek šiose Reglamento Nr. 1099/2009 nuostatose numatyta, kad ritualinis skerdimas per Aukos šventę turi būti atliekamas patvirtintose skerdyklose, atitinkančiose Reglamente Nr. 853/2004 nustatytus techninius reikalavimus.

Dėl Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalies, siejamos su jo 2 straipsnio k punktu, galiojimo atsižvelgiant į Chartijos 10 straipsnį ir EŽTK 9 straipsnį

- 38 Pirmiausia reikia priminti, kad Sąjunga yra teisės sąjunga, kurioje jos institucijoms taikoma jų aktų atitikties kontrolė būtent Sutartims, bendriesiems teisės principams ir pagrindinėms teisėms (šiuo klausimu žr. 2015 m. spalio 6 d. Sprendimo *Schrems*, C-362/14, EU:C:2015:650, 60 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 39 Visų pirma, kiek tai susiję su prejudiciniame klausime nurodyta teise į religijos laisvę, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi jai suteikiama apsauga pagal Chartijos 10 straipsnį ir EŽTK 9 straipsnį.
- 40 Šiuo klausimu pasakytina, kad nors, kaip tvirtinama ESS 6 straipsnio 3 dalyje, EŽTK pripažįstamos pagrindinės teisės sudaro Sąjungos teisės bendruosius principus ir nors pagal Chartijos 52 straipsnio 3 dalį Chartijoje įtvirtintoms teisėms, atitinkančioms EŽTK užtikrinamas teisės, suteikiama ta pati prasmė ir apimtis kaip ir toms, kurias suteikia minėta konvencija, vis dėlto pastaroji, kol Sąjunga prie

jos neprisijungė, nėra į jos teisės sistemą formaliai integruota teisės priemonė (2013 m. vasario 26 d. Sprendimo *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 44 punktas; 2015 m. rugsėjo 3 d. Sprendimo *Inuit Tapiriit Kanatami ir kt. / Komisija*, C-398/13 P, EU:C:2015:535, 45 punktas ir 2016 m. vasario 15 d. Sprendimo *N.*, C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, 45 punktas).

- 41 Taigi sprendžiant Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalies, siejamos su jo 2 straipsnio k punktu, galiojimo klausimą, kurį uždavė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, reikia remtis Chartijos 10 straipsniu (pagal analogiją žr. 2016 m. vasario 15 d. Sprendimo *N.*, C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, 46 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 42 Toliau reikia patikrinti, ar tam tikri skerdimo metodai, būtini religinėms apeigoms atlikti, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalį, patenka į Chartijos 10 straipsnio 1 dalies taikymo sritį.
- 43 Šiuo klausimu primintina, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją teisė į sąžinės ir religijos laisvę, saugoma pagal Chartijos 10 straipsnio 1 dalį, apima kiekvieno asmens laisvę keisti savo religiją ar tikėjimą, taip pat laisvę išpažinti ir skelbti savo religiją ar tikėjimą tiek vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, laikant pamaldas, mokant tikėjimo, jį praktikuojant ar atliekant apeigas (šiuo klausimu žr. 2017 m. kovo 14 d. Sprendimo *G4S Secure Solutions*, C-157/15, EU:C:2017:203, 27 punktą ir 2017 m. kovo 14 d. Sprendimo *Bouagnaoui ir ADDH*, C-188/15, EU:C:2017:204, 29 punktą).
- 44 Be to, pažymėtina, kad Chartijoje sąvokai „religija“ suteikta plati reikšmė, apimanti ne tik *forum internum*, t. y. religijos ar tikėjimo turėjimą, bet ir *forum externum*, t. y. religijos ar tikėjimo viešą išpažinimą ir skelbimą (šiuo klausimu žr. 2017 m. kovo 14 d. Sprendimo *G4S Secure Solutions*, C-157/15, EU:C:2017:203, 28 punktą ir 2017 m. kovo 14 d. Sprendimo *Bouagnaoui ir ADDH*, C-188/15, EU:C:2017:204, 30 punktą).
- 45 Darytina išvada, kad tam tikri skerdimo metodai, būtini religinėms apeigoms atlikti, kaip jie suprantami pagal Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalį, patenka į Chartijos 10 straipsnio 1 dalies taikymo sritį (pagal analogiją žr. 2000 m. birželio 27 d. EŽTT sprendimo *Cha'are Shalom Ve Tsedek prieš Prancūziją*, CE:ECHR:2000:0627JUD002741795, 74 punktą).
- 46 Galiausiai reikia išnagrinėti, ar, kaip nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pagrindinėje byloje nagrinėjamam ritualiniam skerdimui iš tiesų taikoma Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta taisyklė.
- 47 Šiuo klausimu pažymėtina, kad šioje nuostatoje vartojama sąvoka „religinės apeigos“ Reglamento Nr. 1099/2009 2 straipsnio g punkte apibrėžta kaip „su gyvūnų skerdimu susiję veiksmai, vykdomi laikantis religinių papročių“.
- 48 Kaip nurodyta šio sprendimo 11 ir 12 punktuose, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamas ritualinis skerdimas yra apeigos, kurias kasmet atlieka daug praktikuojančių musulmonų Belgijoje, siekdami įvykdyti religinę pareigą be apsvaiginimo paskersti arba duoti paskersti gyvūną, kurio vieną mėsos dalį paskui vartoja šeima, o kita dalis išdalijama neturtingiesiems, kaimynams ir tolimesniems giminaičiams.
- 49 Darytina išvada, kad toks skerdimas patenka į sąvoką „religinės apeigos“, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalį. Taigi jam taikoma Chartijos 10 straipsnio 1 dalis.

- 50 Kaip savo išvados 51–58 punktuose pažymėjo generalinis advokatas, tokios išvados nepaneigia teologinės diskusijos, kurias pabrėžė GAIA savo rašytinėse pastabose ir per posėdį ir kurios vyksta tarp įvairių musulmonų bendruomenės religinių srovių dėl to, ar pareiga per Aukos šventę skersti gyvūnus be apsvaiginimo yra absoliuti, ir dėl to, ar galimi alternatyvūs sprendimai, nesant galimybės įvykdyti tokią pareigą.
- 51 Iš tiesų galimi teologiniai skirtumai šiuo klausimu negali savaime paneigti to, kad toks ritualinis skerdimas, kokį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas aprašė prašyme priimti prejudicinį sprendimą, yra „religinės apeigos“.
- 52 Pateikus šiuos preliminarius patikslinimus, reikia išnagrinėti, ar Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalyje, siejamoje su jo 2 straipsnio k punktu, įtvirtinta taisyklė yra teisės į religijos laisvę, įtvirtintos Chartijos 10 straipsnyje, ribojimas.
- 53 Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 1 dalyje numatytas bendrasis principas, kad Sąjungoje, „gyvūnai žudomi tik apsvaiginus“. Šio straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad gyvūnų, kuriems taikomi tam tikri skerdimo metodai, būtini religinėms apeigoms atlikti, kaip antai ritualinis skerdimas per Aukos šventę, atveju „1 dalies reikalavimai netaikomi, jeigu skerdimas atliekamas skerdykloje“.
- 54 Reglamento Nr. 1099/2009 2 straipsnio k punkte sąvoka „skerdykla“ apibrėžta kaip „įmonė, kurioje skerdziami sausumos gyvūnai ir kuriai taikomas [Reglamentas Nr. 853/2004]“.
- 55 Taigi iš Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 1 ir 4 dalių, siejamų su šio reglamento 2 straipsnio k punktu, matyti, kad ritualinis skerdimas be apsvaiginimo Sąjungoje leidžiamas taikant nukrypti leidžiančią nuostatą, su sąlyga, kad toks skerdimas atliekamas įmonėje, patvirtintoje nacionalinės valdžios institucijų ir atitinkančioje Reglamente Nr. 853/2004 nustatytus techninius statybos, išdėstymo ir įrangos reikalavimus.
- 56 Šiuo klausimu pažymėtina, kad pagal Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą nukrypti leidžiančią nuostatą nedraudžiama Sąjungoje atlikti ritualinio skerdimo; priešingai, joje sukonkretinamas Sąjungos teisės aktų leidėjo įsipareigojimas leisti skersti gyvūnus be apsvaiginimo, siekiant veiksmingai gerbti religijos laisvę, visų pirma praktikuojančių musulmonų religijos laisvę per Aukos šventę.
- 57 Tokį aiškinimą patvirtina Reglamento Nr. 1099/2009 18 konstatuojamoji dalis, kurioje aiškiai nurodyta, kad šiame reglamente įtvirtinta nuostata, leidžianti nukrypti nuo reikalavimo apsvaiginti gyvūnus prieš skerdziant, būtent kad būtų paisoma religijos pasirinkimo laisvės ir teisės išpažinti savo religiją ar tikėjimą laikant pamaldas, mokant tikėjimo, jį praktikuojant ar atliekant apeigas, kaip numatyta Chartijos 10 straipsnyje.
- 58 Šiomis aplinkybėmis konstatuotina, kad numatant pareigą atlikti ritualinį skerdimą patvirtintoje skerdykloje, atitinkančioje Reglamento Nr. 853/2004 reikalavimus, Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalimi, siejama su šio reglamento 2 straipsnio k punktu, siekiama tik organizuoti ir techniniu aspektu reglamentuoti naudojimąsi teise skersti be apsvaiginimo religiniais tikslais.
- 59 Vis dėlto toks techninis reglamentavimas savaime neriboja praktikuojančių musulmonų religijos laisvės.
- 60 Pirmiausia pažymėtina, kad pagal Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalį, siejamą su šio reglamento 2 straipsnio k punktu, ritualinis skerdimas turi atitikti tuos pačius techninius reikalavimus, kurie iš principo taikomi bet kuriam gyvūnų skerdimui Sąjungoje, kad ir koks būtų taikomas metodas.

- 61 Kaip savo išvados 78 punkte pažymėjo generalinis advokatas, įpareigojimas naudotis patvirtintomis, Reglamente Nr. 853/2004 nustatytais techniniais reikalavimais atitinkančiomis skerdyklomis bendrai ir nediferencijuotai taikomas visiems gyvūnų skerdimo veiklos vykdytojams, be jokios sąsajos su kokia nors religija, taigi nediskriminaciniu būdu taikomas visiems mėsos gamintojams Sąjungoje.
- 62 Antra, reikia pažymėti, kad numatęs tokius techninius reikalavimus Sąjungos teisės aktų leidėjas suderino tam tikrų skerdimo metodų, būtinų religinėms apeigoms atlikti, paisymą ir reglamentuose Nr. 1099/2009 ir Nr. 853/2004 įtvirtintų esminių normų dėl gyvūnų gerovės apsaugos juos žudant ir gyvūnų mėsos vartotojų sveikatos apsaugos laikymąsi.
- 63 Viena vertus, gyvūnų gerovės apsauga yra pagrindinis tikslas, kurio siekiama Reglamentu Nr. 1099/2009 ir ypač jo 4 straipsnio 4 dalimi, kaip matyti iš paties šio reglamento pavadinimo ir jo 2 konstatuojamosios dalies.
- 64 Teisingumo Teismas jau yra pažymėjęs, kad gyvūnų gerovės apsaugos svarbą, be kita ko, rodo tai, kad valstybės narės priėmė Protokolą Nr. 33, pagal kurį Sąjunga ir valstybės narės, kurdamos ir įgyvendinamos Sąjungos politika, turi tinkamai atsižvelgti į gyvūnų gerovės reikalavimus (šiuo klausimu žr. 2008 m. birželio 19 d. Sprendimo *Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers ir Andibel*, C-219/07, EU:C:2008:353, 27 punktą ir 2015 m. balandžio 23 d. Sprendimo *Zuchtvieh-Export*, C-424/13, EU:C:2015:259, 35 punktą).
- 65 Šiomis aplinkybėmis Sąjungos teisės aktų leidėjas manė, jog, siekiant išvengti be apsvaiginimo žudomų gyvūnų pernelyg didelių ir nereikalingų kančių, ritualinis skerdimas turi būti atliekamas Reglamente Nr. 853/2004 įtvirtintais techniniais reikalavimais atitinkančioje skerdykloje. Iš tiesų Reglamento Nr. 1099/2009 43 ir 44 konstatuojamosiose dalyse iš esmės nurodyta, kad tik tokioje skerdykloje galima „atskirai ir mechaniniu būdu“ suvaržyti šiuos gyvūnus ir atsižvelgti į „mokslo ir technikos pažangą“ šioje srityje, dėl kurios gyvūnai mažiau kenčia.
- 66 Kita vertus, kaip matyti iš Reglamento Nr. 1099/2009 8 konstatuojamosios dalies, siekis užtikrinti aukšto lygio žmonių sveikatos apsaugą paskatino Sąjungos teisės aktų leidėją perkelti maisto sektoriaus ūkio subjektams atsakomybę užtikrinti maisto saugą, taip pat nustatyti įpareigojimą gyvūnus skersti skerdyklose, atitinkančiose techninius statybos, išdėstymo ir įrangos reikalavimus, įtvirtintus, be kita ko, Reglamento Nr. 853/2004 III priede.
- 67 Iš tiesų, kaip nurodė generalinis advokatas savo išvados 64 ir 65 punktuose, priimdamas šį reglamentą Sąjungos teisės aktų leidėjas aiškiai siekė užtikrinti, kad visi gyvūninės kilmės maisto produktai, neatsižvelgiant į pasirinktą skerdimo būdą, būtų gaminami ir parduodami laikantis griežtų standartų, siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi maisto produktų higienos ir saugos, ir siekiant išvengti pavojaus žmonių sveikatai; šis ketinimas įtvirtintas šio reglamento 2 konstatuojamojoje dalyje.
- 68 Remiantis išdėstytais svarstymais, darytina išvada, kad Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalyje, siejamoje su šio reglamento 2 straipsnio k punktu, įtvirtinta taisyklė savaime negali riboti praktikuojančių musulmonų religijos laisvės per Aukos šventę, saugomos pagal Chartijos 10 straipsnį.
- 69 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas vis dėlto mano, kad šioje taisyklėje nustatyta pareiga gali kliudyti daugeliui praktikuojančių musulmonų Flandrijos regione atlikti ritualinį skerdimą ir riboti jų religijos laisvę.
- 70 Šie argumentai susiję su tuo, kad Flandrijos regione esančių patvirtintų skerdyklų, atitinkančių Reglamento Nr. 853/2004 reikalavimus, pajėgumo nepakanka per Aukos šventę padidėjusiai chalalinės mėsos paklausai patenkinti. Vis dėlto naujų patvirtintų skerdyklų steigimas musulmonų bendruomenės lėšomis ar laikinų skerdimo vietų pavertimas patvirtintomis skerdyklomis, kaip buvo daroma iki 2014 m., reikalauja neproporcingai didelių finansinių investicijų. Be to, atsižvelgiant į ritualinio skerdimo laikiną pobūdį, šios investicijos nebūtų tikslingos nei siekiant išvengti nereikalingų ar

pernelyg didelių gyvūnų kančių, nei siekiant suteikti didesnių visuomenės sveikatos garantijų. Jos taip pat gali būti neproporcingos pridėtinei vertei gyvūnų gerovės ir visuomenės sveikatos apsaugos klausimais.

- 71 Šiuo klausimu vis dėlto reikia priminti, kad pagal suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją Sąjungos teisės akto galiojimas turi būti vertinamas atsižvelgiant į faktines ir teisines aplinkybes, buvusias akto priėmimo metu. Kai Sąjungos teisės aktų leidėjas turi įvertinti būsimas teisės akto, kurį rengiasi priimti, pasekmes, kurios negali būti tiksliai numatytos, jo vertinimas gali būti pripažintas netinkamu, tik jeigu jis yra akivaizdžiai klaidingas atsižvelgiant į šio teisės akto priėmimo metu turėtus duomenis (žr. 2013 m. spalio 17 d. Sprendimo *Schaible*, C-101/12, EU:C:2013:661, 50 punktą ir 2016 m. birželio 9 d. Sprendimo *Pesce ir kt.*, C-78/16 ir C-79/16, EU:C:2016:428, 50 punktą).
- 72 Taigi Sąjungos teisės nuostatos galiojimas turi būti vertinamas atsižvelgiant į šios nuostatos požymius ir neturi priklausyti nuo konkretaus atvejo aplinkybių (šiuo klausimu žr. 2016 m. liepos 28 d. Sprendimo *Ordre des barreaux francophones et germanophone ir kt.*, C-543/14, EU:C:2016:605, 29 punktą).
- 73 Nagrinėjamu atveju, pirma, kaip matyti iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nurodytos problemos, minėtos šio sprendimo 70 punkte, susijusios tik su nedaugeliu Flandrijos regione esančių savivaldybių. Todėl šios problemos negali būti laikomos neatsiejamai susijusiomis su tuo, kad Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalyje, siejamoje su šio reglamento 2 straipsnio k punktu, įtvirtinta taisyklė taikoma visoje Sąjungoje.
- 74 Taigi vien tai, kad taikant Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalį, siejamą su šio reglamento 2 straipsnio k punktu, gali būti apribota laisvė atlikti ritualinį skerdimą tam tikros valstybės narės viename regione, neturi įtakos šios nuostatos galiojimui atsižvelgiant į Chartijos 10 straipsnį. Iš tiesų Reglamentas Nr. 1099/2009 daro poveikį visoms valstybėms narėms, todėl jo galiojimas turi būti vertinamas atsižvelgiant į situaciją visose Sąjungos valstybėse narėse, o ne vienoje valstybėje narėje (pagal analogiją žr. 2016 m. gegužės 4 d. Sprendimo *Lenkija / Parlamentas ir Taryba*, C-358/14, EU:C:2016:323, 103 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 75 Be to, kaip matyti iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos, galimos papildomos išlaidos, kurias nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nesukliudė 2015 m. sutvarkyti dviejų Flandrijos regione esančių laikinų skerdimo vietų, o 2016 m. – trijų tokių vietų taip, kad jos atitiktų Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalį, siejamą su šio reglamento 2 straipsnio k punktu.
- 76 Kita vertus, su šiomis galimomis papildomomis išlaidomis susijusios problemos kyla vien dėl vidaus aplinkybių.
- 77 Iš tiesų būtinybė įsteigti naujas skerdyklas, atitinkančias Reglamento Nr. 853/2004 reikalavimus, ir kartu rizika, kad dėl to musulmonų bendruomenė patirs papildomų išlaidų, atsiranda tik dėl to, kad Flandrijos regione esančiose patvirtintose skerdyklose galimai trūksta pajėgumų.
- 78 Tokia periodiškai pasikartojanti skerdimo pajėgumų problema vienos valstybės narės regione, susijusi su kelias dienas padidėjusia ritualinio skerdimo paklausa dėl Aukos šventės, yra vidaus aplinkybių pasekmė, negalinti paveikti šio reglamento 4 straipsnio 4 dalies, siejamos su jo 2 straipsnio k punktu, galiojimo.
- 79 Remiantis tuo, kas išdėstyta, darytina išvada, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo išreikštos abejonės dėl galimo religijos laisvės pažeidimo, nes atitinkamos musulmonų bendruomenės patirtų neproporcingų išlaidų, yra nepagrįstos ir nepaneigia šio sprendimo 68 punkte pateikto teiginio, kad Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalyje, siejamoje su jo 2 straipsnio k punktu, įtvirtinta taisyklė pati savaime neriboja musulmonų religijos laisvės, garantuojamos pagal Chartijos 10 straipsnį.

80 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad išnagrinėjus Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalį, siejamą su jo 2 straipsnio k punktu, nebuvo nustatyta nieko, kas galėtų paveikti jos galiojamą atsižvelgiant į Chartijos 10 straipsnį.

Dėl Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalies, siejamos su jo 2 straipsnio k punktu, galiojimo atsižvelgiant į SESV 13 straipsnį

81 Kiek tai susiję su Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalies, siejamos su jo 2 straipsnio k punktu, galiojimo vertinimu atsižvelgiant į SESV 13 straipsnį, pasakytina, kad šioje nuostatoje numatyta, jog Sąjunga ir valstybės narės turi visokeriopai atsižvelgti į gyvūnų gerovės reikalavimus, taip pat gerbti „valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus, papročius, ypač susijusius su religinėmis apeigomis, kultūros tradicijomis ir vietos paveldu“.

82 Vis dėlto šiuo klausimu konstatuotina, kad, kaip savo rašytinėse pastabose nurodė Komisija, nagrinėjamu atveju iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos nėra aišku, kokios Belgijos įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatos ar papročiai, susiję su Aukos šventės religinėmis apeigomis, patenka į SESV 13 straipsnio taikymo sritį. Belgijos teisės aktuose, galiojusiuose tuo metu, kai pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą, numatyta, kad ritualinis skerdimas būtinai turi būti atliekamas patvirtintoje skerdykloje, atitinkančioje Reglamento Nr. 853/2004 reikalavimus. Taigi vienintelės su religinėmis apeigomis susijusios nacionalinės teisės nuostatos, kurioms gali turėti įtakos Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalies, siejamos su jo 2 straipsnio k punktu, taikymas, galiojo iki 2015 m. birželio 4 d., kai buvo priimtas ginčijamas aplinkraštis.

83 Bet kuriuo atveju, net jei būtų manoma, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi šiomis nacionalinės teisės nuostatomis, vis dėlto, kadangi nuspręsta, jog Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalyje, siejamoje su jo 2 straipsnio k punktu, įtvirtinta taisyklė neriboja musulmonų religijos laisvės, garantuojamos pagal Chartijos 10 straipsnį, nė viena iš Teisingumo Teismo išnagrinėtų aplinkybių, remiantis tais pačiais argumentais, kaip nurodyti šio sprendimo 56–80 punktuose, neleidžia daryti išvados, kad Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalis, siejama su jo 2 straipsnio k punktu, negalioja atsižvelgiant į SESV 13 straipsnį.

84 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pateiktą klausimą reikia atsakyti, kad išnagrinėjus prejudicinį klausimą nebuvo nustatyta nieko, kas galėtų paveikti Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalies, siejamos su jo 2 straipsnio k punktu, galiojamą atsižvelgiant į Chartijos 10 straipsnį ir SESV 13 straipsnį.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

85 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

Išnagrinėjus prejudicinį klausimą nenustatyta nieko, kas galėtų turėti įtakos 2009 m. rugsėjo 24 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1099/2009 dėl žudomų gyvūnų apsaugos 4 straipsnio 4 dalies, siejamos su jo 2 straipsnio k punktu, galiojimui atsižvelgiant į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 10 straipsnį ir SESV 13 straipsnį.

Parašai.